

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JEZYKA POLSKIEGO- poziom podstawowy

Zakres wymagań

Wymagania podstawowe odpowiadają ocenom: **dopuszczającej i dostatecznej**

Wymagania ponadpodstawowe odpowiadają ocenom: **dobrej i bardzo dobrej**

Stopień **niedostateczny** dostaje uczeń, który nie spełnia wymagań podstawowych w stopniu stanowiącym minimalny próg zaliczenia – odpowiadający ocenie dopuszczającej.

Stopień **celujący** otrzymuje uczeń spełniający wymagania podstawowe i ponadpodstawowe, a także mający wyższe, ponadprogramowe umiejętności lub wiadomości.

Wymagania mają charakter hierarchiczny i kumulatywny. Spełnienie wymagań ponadpodstawowych zakłada uprzednie spełnienie wymagań podstawowych. Uczeń otrzymujący ocenę celującą – spełniać musi całkowicie wymagania podstawowe i ponadpodstawowe oraz poza nie wykroczać.

WYMAGANIA

W zakresie wiedzy o literaturze (kulturze) i języku

Dopuszczający - uczeń zna (potrafi określić):

- ramy chronologiczne epok;
- treść utworów literackich z listy lektur;
- główne cechy literatury omawianych epok oraz główne hasła i pojęcia niezbędne dla zrozumienia twórczości tych okresów;
- główne cechy gatunków literackich;
- ideały osobowe, typy bohaterów literackich poszczególnych epok;
- podstawowe prądy, kierunki literackie;
- podstawowe pojęcia z zakresu poetyki i teorii literatury (np. narracja, mowa zależna, komizm, tragizm, monolog wewnętrzny, ironia, patos, groteska);
- podstawowe pojęcia z nauki o języku.

Dostateczny - uczeń potrafi to, co na ocenę *dopuszczającą*, a ponadto:

Uczeń zna (potrafi określić):

- główne fakty dotyczące życia najwybitniejszych pisarzy polskich i cechy ich twórczości;
- konteksty omawianych tekstów (np. biograficzny, historyczny, filozoficzny);
- związki omawianych epok z wcześniejszymi;
- pojęcie tradycji literackiej i podstawowe wyznaczniki tych tradycji (np. staropolskiej, romantycznej, awangardowej);
- przykłady omawianych zagadnień z zakresu nauki o języku;
- podstawowe motywy literackie,

Dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dostateczną*, a ponadto:

Uczeń zna (potrafi określić):

- w szerszym zakresie konteksty omawianych tekstów (np. biograficzny, historyczny, filozoficzny);
- pojęcia związane z kulturą epoki, terminologię historycznoliteracką;
- znaczenie motywów, symboli w omawianych utworach;
- ewolucję bohaterów literackich danej epoki;
- różnice między ideałami omawianych epok;
- cechy gatunków literackich i publicystycznych (odwołuje się do tekstów);
- funkcje omawianych zjawisk językowych w tekstach;

Bardzo dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dobrą*, a ponadto:

Uczeń zna (potrafi określić):

- funkcje motywów, symboli w omawianych utworach;
- cechy stylów poszczególnych epok;
- potrafi rozpoznawać i stosować w praktyce poznane elementy wiedzy o języku;
- wartości niesione przez różne tradycje literackie i kierunki filozoficzne.

W zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury

Dopuszczający -uczeń:

- prezentuje własne przeżycia związane wynikające z kontaktu z dziełem sztuki;
- rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu;
- rozpoznaje treści dosłowne
- swoimi słowami opowiada (streszcza, parafrazuje) czytany utwór;
- określa tematykę, wątki i motywy; opisuje główne wydarzenia i bohaterów;
- nazywa wartości i postawy obecne w utworze;
- wykorzystuje konteksty do interpretacji utworu:

-znajduje informacje o autorze i okolicznościach powstania dzieła;

-w analizowanych dziełach odnajduje echa poglądów filozoficznych;

-dostrzega w utworze najważniejsze wartości charakterystyczne dla epoki;

W zakresie analizy i interpretacji tekstu poetyckiego:

- formułuje hipotezy interpretacyjne i podejmuje próbę uzasadnienia ich na podstawie analizy;
- określa podmiot liryczny i adresata utworu lirycznego;
- wyjaśnia tytuł utworu;
- określa styl i nastrój wiersza;
- rozpoznaje rodzaj liryki, gatunek literacki i kompozycję utworu;
- wskazuje występujące w omawianych utworach środki stylistyczne (porównania, powtórzenia, metafory, antytezy itp.) i próbuje określać ich funkcję.

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu prozy:

- dokonuje wstępnego rozpoznania fragmentu;
- określa jego główną myśl, temat;
- formułuje wnioski na temat bohatera wynikające ze sposobu jego kreacji w tekście.

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu dramatu:

- umiejscawia fragment w całości dzieła;
- dokonuje charakterystyki postaci dramatycznej.

Dostateczny- uczeń potrafi to, co na ocenę *dopuszczającą*, a ponadto:

- czyta utwory literackie i ze zrozumieniem ich przesłania (tzn. rozumie znaczenia słów, związków frazeologicznych, zdań, fragmentów – na poziomie dosłownym i przenośnym, symbolicznym lub parabolicznym);
- dostrzega najistotniejsze sensory w utworze i skupia się na nich;
- rozpoznaje podstawową funkcję dzieła (np. dydaktyczno- moralizatorską);
- podejmuje próbę odczytania obrazu, rzeźby, dzieła architektury w kontekście epoki, z której pochodzą;
- wykorzystuje konteksty do interpretacji utworu:
 - wskazuje przybliżony czas powstania dzieła,
 - dostrzega powiązania utworów z historią Polski i Europy,
 - w czytanych utworach odnajduje podstawowe elementy poglądów filozoficznych,
 - dostrzega obecność toposów antycznych i biblijnych oraz inne nawiązania kulturowe

W zakresie analizy i interpretacji tekstu poetyckiego:

- formułuje wnioski interpretacyjne i uzasadnia je na podstawie analizy;
- wskazuje występujące w omawianych utworach środki stylistyczne (porównania, powtórzenia, metafory, antytezy itp.) i określa ich funkcję;
- wskazuje w wierszach stylizację i określa jej funkcję;
- dostrzega w czytanych utworach cechy charakterystyczne określonej epoki;

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu prozy:

- określa narratora;
- określa elementy świata przedstawionego;
- wskazuje różnice między prawdą historyczną i fikcją literacką;
- rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera;
- porównuje utwory literackie lub ich fragmenty.

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu dramatu:

- dokonuje szczegółowej analizy postaci dramatycznej;
- określa formy podawcze w dramacie;
- określa przestrzeń i czas.

Dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dostateczną*, a ponadto:

- inspirowany czytаныmi utworami stawia pytania dotyczące ludzkiej egzystencji, problemów filozoficznych itp.;
- rozpoznaje konwencję literacką;
- wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, rozpoznaje zastosowane w nim środki językowe i ich funkcje w tekście;
- rozpoznaje w wypowiedzi ironię, objaśnia jej mechanizm i funkcję;
- wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (np. słowa-klucze);
- w czytanych utworach rozpoznaje elementy kierunków filozoficznych i wskazuje ich wyróżniki;
- porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych dziełach;
- odczytuje treści alegoryczne i symboliczne utworu;
- dostrzega strukturę artystyczną dzieła;
- rozpoznaje podstawowe wyróżniki kodu innych niż literackie dziedzin sztuki w zakresie niezbędnym do odbioru dzieł (np. plastycznych, teatralnych, filmowych).

W zakresie analizy i interpretacji tekstu poetyckiego:

- samodzielnie interpretuje wiersz na podstawie jego analizy;
- interpretuje wiersz, sytuując go w różnych kontekstach (np. historycznym, kulturowym, literackim);
- dostrzega wartości stylistyczne środków językowych (zwłaszcza słownikowych, słowotwórczych i frazeologicznych) występujących w wierszu.

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu prozy:

- określa sytuację narratora, rodzaj oraz horyzont narracji;
- charakteryzuje elementy świata przedstawionego w sposób ukierunkowany;
- odczytuje metaforyczne sensy zawarte w tekście.

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu dramatu:

- określa poetykę fragmentu dramatu;
- określa cechy kreacji przestrzeni;
- obok płaszczyzny dosłownej rozpoznaje i wyjaśnia uniwersalne, ukryte treści w utworze.

Bardzo dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dobrą*, a ponadto:

- określa funkcję występujących w dziele tematów, toposów, motywów;
- na podstawie czytanych utworów określa funkcję toposów antycznych i biblijnych w kulturze współczesnej;
- wyjaśnia w pogłębiony sposób zagadnienia filozoficzne, psychologiczne, społeczne występujące w utworze (odwołuje się do stosownych tekstów).

W zakresie analizy i interpretacji tekstu poetyckiego:

- samodzielnie interpretuje czytane wiersze, odwołując się zarówno do ich treści, jak i poetyki;

- rozpoznaje znaki tradycji (judaistycznej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej, romantycznej itp.);
- analizując teksty dawne, dostrzega różnice językowe (fonetyczne, leksykalne) wynikające ze zmian historycznych.

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu prozy:

- umieszcza fragment w konwencji i określa jej wyróżniki;
- określa konstrukcję czasu i jego funkcję.

W zakresie interpretacji, analizy fragmentu dramatu:

- umieszcza dramat w określonej konwencji;
- określa funkcję kreacji przestrzeni;
- określa występujące w tekście kategorie estetyczne.

W zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych

Dopuszczający-uczeń:

- pisze dłuższy tekst, przestrzegając podstawowych zasad organizacji poznanych form; wypowiedzi, a zwłaszcza: rozprawki, recenzji, referatu, interpretacji utworu literackiego lub jego fragmentu, zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej;
- styl wypowiedzi jest zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; wystarczająca leksyka;
- język wypowiedzi jest komunikatywny, mimo uchybień składniowych, fleksyjnych i błędów leksykalnych;
- popełnia nieliczne błędy ortograficzne różnego stopnia, stosuje na ogół poprawną interpunkcję;
- redaguje noty biograficzne wskazanych postaci (np. filozofów greckich, twórców renesansowych, współczesnych pisarzy i poetów);
- samodzielnie sporządza przejrzyste notatki z lekcji i pracy własnej;
- stosuje podstawowe terminy z historii literatury, poetyki, teorii literatury i nauki o języku (a także niektóre najważniejsze terminy z zakresu sztuk pięknych);
- wykazuje się podstawową wiedzą o omawianych utworach, tekstach, gatunkach literackich, zjawiskach kulturowych etc.

Dostateczny - uczeń potrafi to, co na ocenę *dopuszczającą*, a ponadto:

- tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
- komponuje i wygłasza przemówienie;
- stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji;
- doskonali język, styl, kompozycję;
- poprawia błędy językowe i stylistyczne;
- świadomie (celowo) streszcza, parafrazuje, cytuje, komentuje teksty, odróżniając te czynności od siebie;
- przekształca cudzy tekst np. streszcza, parafrazuje, sporządza konspekt, cytuje;
- formułuje i uzasadnia opinie;
- przedstawia (komentuje) własne przeżycia wynikające z kontaktów z literaturą i sztuką;

- pisze z dbałością o estetykę wypowiedzi;
- opracowuje redakcyjnie własny tekst (dokonuje uzupełnień, przekształceń, skrótów, eliminuje niejednoznaczność, sporządza przypisy).

Dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dostateczną*, a ponadto:

- opracowuje redakcyjnie tekst (wprowadza celową kolejność podawania informacji, dokonuje adiustacji tekstu, segmentuje go, wprowadza tytuły i śródtytuły, stosuje wyróżnienia graficzne);
- wprowadza w sposób celowy do swoich wypowiedzi podstawowe cechy tekstu popularnonaukowego lub publicystycznego;
- redaguje własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu;
- pisze pracę na wskazany temat, w formie dostosowanej do tematu, o wyrazistym zamyśle kompozycyjnym;
- styl wypowiedzi jest jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka;
- język wypowiedzi jest komunikatywny, poprawna składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja;
- zapis wypowiedzi odznacza się poprawną ortografią oraz interpunkcją;
- pisze pracę na temat poznanych utworów literackich, uwzględniając konteksty kulturowe i filozoficzne oraz powiązania literackie;
- właściwie wykorzystuje w swoich pracach pojęcia teoretycznoliterackie i kategorie estetyczne;
- wypowiada się w podstawowych formach gatunkowych jak rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu poetyckiego, interpretacja porównawcza, felieton;
- sporządza konspekt, przypis, opis bibliograficzny, zestawienie bibliograficzne.

Bardzo dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dobrą*, a ponadto:

- interpretując utwór, wykorzystuje różne konteksty, swobodnie stosuje właściwą terminologię i pojęcia z zakresu poetyki historycznej ;
- stosuje celowo chwyt retoryczny oraz inne środki językowej ekspresji;
- zauważa w tekście własnym i cudzym błędy językowe, poprawia je, określa ich źródła.

W zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych

Dopuszczający -uczeń:

- buduje kilkuzdaniową wypowiedź na wskazany temat – utrzymaną we właściwym stylu;
- tworzy wypowiedź stosowną i skuteczną; posługuje się polszczyzną literacką, używa językowych form grzecznościowych, unika agresywności i brutalizacji wypowiedzi;
- wybiera środki językowe (przede wszystkim leksykalne i frazeologiczne) stosowne w danej sytuacji;
- uczestniczy w dyskusji, dialogu, debacie klasowej, starając się bronić swojego stanowiska;
- poprawnie buduje argumenty;
- publicznie zabiera głos, właściwie komponując wystąpienie;
- przedstawia własne refleksje powstałe pod wpływem lektury poznanych utworów.

Dostateczny - uczeń potrafi to, co na ocenę *dopuszczający*, ponadto:

- przygotowuje samodzielnie wypowiedź (wybiera formę gatunkową i odpowiedni układ kompozycyjny, analizuje temat, wybiera formę kompozycyjną, sporządza plan wypowiedzi, dobiera odpowiednie słownictwo);

- formułuje własne sądy i opinie, uzasadnia je.

Dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dostateczny*, ponadto:

- ujmuje swoje sądy i przemyślenia w formę dłuższej, uporządkowanej wypowiedzi;
- przedstawia zasady kultury dyskusji i je stosuje;
- wypowiada się na temat literatury i sztuki poznawanych epok w sposób komunikatywny, jasny, w miarę płynny;
- buduje wypowiedź o wyraźnie zaznaczonym punkcie wyjścia, rozwija myśli w logiczny, konsekwentny sposób, formułując wnioski;
- używa niektórych terminów i pojęć specjalistycznych;
- wskazuje podstawowe rodzaje argumentów;
- wygłasza krótkie referaty, wykorzystując wiadomości z podręcznika i innych źródeł;
- przestrzega zasad poprawności języka w zakresie wymowy, fleksji, leksyki, frazeologii i składni.

Bardzo dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dobry*, ponadto:

- wypowiada się w sposób płynny, komunikatywny, jasny;
- wskazuje różnorodne rodzaje argumentów;
- celowo stosuje odpowiednie chwyt retoryczne;
- właściwie wykorzystuje czas przeznaczony na wypowiedź.

W zakresie czytania tekstu nieliterackiego, tzn. popularnonaukowego, publicystycznego, naukowego (np. filozoficznego lub teoretycznoliterackiego):

Dopuszczający - uczeń:

- streszcza, tworzy plan ramowy i szczegółowy;
- czyta tekst ze zrozumieniem, tzn. rozumie znaczenie słów, związków frazeologicznych, zdań, akapitów, całości.; rozumie teksty naukowe i filozoficzne;
- odczytuje znaczenia dosłowne słów i słów w kontekście;
- wyodrębnia tezę (główną myśl) całego tekstu lub jego fragmentu (np. akapitu);
- wyróżnia argumenty, kluczowe pojęcia i twierdzenia w tekście argumentacyjnym,
- odróżnia występujące w tekście informacje od opinii;
- odróżnia wstęp, rozwinięcie, zakończenie;
- rozpoznaje zasadę kompozycyjną tekstu;
- określa nadawcę i odbiorcę tekstu.

Dostateczny - uczeń potrafi to, co na ocenę *dopuszczającą*, a ponadto:

- wskazuje wykorzystane (przywołane) w tekście argumenty;
- określa główną funkcję tekstu;
- rozpoznaje charakterystyczne cechy języka i stylu tekstu;
- nazywa najważniejsze środki językowe występujące w tekście i określa ich funkcje;
- określa cechy gatunkowe tekstu, np. eseju, recenzji, reportażu, tekstu popularnonaukowego;
- znajduje w tekście potrzebne informacje, odtwarza je i przetwarza (porządkuje, wykorzystuje do rozwiązania problemu, systematyzuje);
- dostrzega związki logiczne, czyli rozumie tok przyczynowo-skutkowy, wskazuje tezę, argumenty, kontrargumenty;

- dostrzega i rozumie cel tekstu (np. intencje nadawcy, dominującą funkcję tekstu);
- określa funkcje tytułów i podtytułów;
- rozpoznaje różnorodność form komunikatów;
- dostrzega etyczne, estetyczne i pragmatyczne aspekty czytanych tekstów; popularnonaukowych, esejów i tekstów filozoficznych.

Dobry- uczeń potrafi to, co na ocenę *dostateczną*, a ponadto:

- rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), politycznych (przemówienie) i popularnonaukowych;
- dostrzega związki logiczne, czyli rozumie tok przyczynowo-skutkowy, wskazuje tezę, argumenty, kontrargumenty, przykłady, wnioski, zależności między zdaniem i akapitami oraz innymi częściami tekstu;
- rozumie znaczenia wyrazów, które wskazują na tok myślowy autora, np. sygnalizują wnioskowanie, nawiązanie do poprzedniego akapitu, dygresję, powtórzenie myśli zawartych we wcześniejszym akapicie itp.;
- określa cechy stylistyczne tekstu i rozumie funkcjonalność użytych środków językowych;
- wskazuje analogie między poszczególnymi fragmentami tekstu;
- określa funkcje czytanego tekstu i potrafi uargumentować swoją odpowiedź.

Bardzo dobry - uczeń potrafi to, co na ocenę *dobrą*, a ponadto:

- rozpoznaje różnorodność form i funkcji komunikatów;
- rozpoznaje retoryczne środki perswazji i środki manipulacji językowej;
- formułuje definicje terminów zastosowanych w tekście popularnonaukowym, filozoficznym
- stosuje przy odczytywaniu tekstów podstawowe pojęcia z poetyki, teorii literatury i językoznawstwa oraz innych dziedzin nauki o kulturze.

W zakresie samokształcenia i docierania do informacji

Dopuszczający - uczeń:

- korzysta z podstawowych źródeł informacji: słowników (np. ortograficznego, poprawnej polszczyzny, języka polskiego, terminów literackich), różnych encyklopedii;
- korzysta z Internetu i innych elektronicznych źródeł informacji;
- znajduje w Internecie strony z potrzebnymi informacjami.

Dostateczny- uczeń potrafi to, co na ocenę *dopuszczający*, a ponadto:

- sporządza poprawny opis bibliograficzny;
- sporządza bibliografię źródeł, z których korzystał;
- czyta ze zrozumieniem fragmenty literatury popularnonaukowej, pozycje z historii literatury i filozofii oraz z teorii literatury;
- czyta teksty, by znaleźć potrzebne informacje;
- notuje, sporządza plan odtwórczy, konspekt wypowiedzi własnej;
- korzysta z encyklopedii i tekstów źródłowych, pogłębiając wiedzę dotyczącą wskazanego zagadnienia;
- poszukuje związków istniejących między kulturą a poczuciem własnej tożsamości.

Dobry - Uczeń potrafi i wykonuje to, co na ocenę *dostateczną*, a ponadto:

- integruje wiedzę z różnych obszarów polonistyki szkolnej (z zakresu historii literatury, językoznawstwa i nauki o kulturze);
- Szuka literatury przydatnej do opracowania różnych zagadnień, selekcjonuje ją według wskazanych kryteriów.

Bardzo dobry - uczeń potrafi i wykonuje to, co na ocenę *dobrą*, a ponadto:

- korzysta z literatury fachowej, samodzielnie sporządza notatki i korzysta z nich podczas lekcji, relacjonuje swoje wiadomości pozostałym uczniom;
- korzysta z różnych rodzajów i technik gromadzenia i przekazywania informacji - dokumentów, leksykonów, encyklopedii, słowników, baz danych magnetofonowych i DVD, Internetu.